

**Міністерство освіти і науки України
Український державний університет імені Михайла Драгоманова
Навчально-науковий інститут філософії та освітньої політики**

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з навчально-методичної
роботи

професор Роман ВЕРНИДУБ

«20 серпня» 2025 р.

**ПРОГРАМА
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ**

ФІЛОСОФІЯ

**для усіх спеціальностей
першого (бакалаврського) рівня освіти**

Київ – 2025

Укладачі програми:

Катерина ГОНЧАРЕНКО – кандидат філософських наук, доцент, завідувач кафедри філософії Навчально-наукового інституту філософії та освітньої політики УДУ імені Михайла Драгоманова;

Валерій ПАВЛОВ – кандидат філософських наук, професор кафедри філософії Навчально-наукового інституту філософії та освітньої політики УДУ імені Михайла Драгоманова

Богдан МАТЮШКО – кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри філософії Навчально-наукового інституту філософії та освітньої політики УДУ імені Михайла Драгоманова

Рецензенти:

Ірина ВАСИЛЬЄВА – доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії, біоетики та історії медицини Національного медичного університету імені О.О. Богомольця;

Віталій ЗАБЛОЦЬКИЙ – доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри соціальної філософії, філософії освіти та освітньої політики Навчально-наукового інституту філософії та освітньої політики УДУ імені Михайла Драгоманова.

Обговорено та рекомендовано до затвердження на засіданні Науково-методичної ради УДУ імені Михайла Драгоманова «27» серпня 2025 року, протокол № 11.

Затверджено на засіданні Вченої ради УДУ імені Михайла Драгоманова «28» серпня 2025 року, протокол № 1.

I. Пояснювальна записка

Програма навчальної дисципліни «Філософія» для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти розроблена відповідно до освітніх програм підготовки фахівців усіх спеціальностей університету.

Метою навчальної дисципліни є формування у майбутніх бакалаврів чіткого уявлення про філософію як особливу форму світогляду, її призначення, основні проблеми та зв'язки з іншими галузями науки і роль у повсякденності початку XXI століття.

II. Орієнтовний план навчальної дисципліни

№ з/п	Назва навчальної дисципліни, шифр за навчальним планом та кількість кредитів ЄКТС	Кількість годин (денна форма навчання)					Кількість годин (заочна форма навчання)				
		Аудиторні	Лекції	семінарські	практичні	СРС	Аудиторні	Лекції	семінарські	практичні	СРС
1.	Філософія ЗП04, 3 кредити ЄКТС	34	18	16		56	10	6	4		80

III. Зміст навчальної дисципліни за модулями і темами:

Модуль 1. СВІТОГЛЯДНІ ВИМІРИ ТА ІСТОРИЧНИЙ ШЛЯХ ФІЛОСОФІЇ.

Тема 1.1. Філософія, коло її питань, роль у житті людини і суспільства.

Людина і світ – два виміри існування дійсності. Освоєння світу – умова комфортного буття людини у ньому. Основні способи освоєння: пізнавальний, практичний, духовно-практичний.

Місце і роль знання та світогляду в людській життєдіяльності. Сутність і структура світогляду (його рівні: світовідчуття, світосприйняття, світорозуміння і змістовні блоки: світоглядні знання, світоглядні переконання, світоглядні принципи). Буденний і теоретичний світогляд. Історичні форми світогляду: міфологічний, релігійний, філософський, естетичний, науковий, їх характеристики. Світові релігії.

Філософія як форма духовно-практичного освоєння людиною світу і критична рефлексія над основами буття, пізнання, практики, оцінювання. Основні підходи в пошуку відповідей на питання про причини виникнення філософії. Типи філософування. Концепції походження філософії: міфогенна, соціогенна, гносеогенна, освітогенна.

Предмет і змістове поле філософії. Філософія як знання, світогляд, форма суспільної свідомості. Особливості філософського знання (знання про загальне, його аргументованість, плюралістичний характер).

Структура філософського знання: історія філософії, класичні теоретичні розділи (метафізика, діалектика, гносеологія, праксеологія, натурфілософія, філософська антропологія, філософія культури, соціальна філософія, філософія історії, філософія науки, філософська методологія). Логіка, етика, естетика як прикладні філософські науки. Зв'язок філософії з наукою, мораллю, мистецтвом. Її місце і роль у житті людини і суспільства. Основні функції філософії. Вплив на формування світоглядної, методологічної і професійної культури здобувачів освіти. Риси особистості, формуванню яких сприяє філософія.

Тема 1.2. Філософія доби Премодерну.

Історія філософії – процес розвертання філософської думки у часі та просторі і структурний компонент філософського знання. Авторський характер філософських учень і об'єктивність історико-філософського процесу. Проблема періодизації філософії: критерії та основні підходи. Одиниці історико-філософського процесу: філософські вчення, школи, течії та напрямки.

Зміна об'єкту філософської рефлексії в історії філософії: природа, людина, буття, пізнання та його методи, Бог, дух, суспільство, наука, текст, технології.

Особливості та межі Премодерну як історичної доби. Філософська думка у Стародавній Індії та Стародавньому Китаї: витоки, провідні школи та ідеї. Антична філософія. Досократики, Сократ, Платон, Аристотель та їхні школи. Філософія Еллінізму. Філософія європейського Середньовіччя. Апологетика, патристика, рання і середня схоластика. Середньовічні мусульманська та юдейська філософія. Висока і пізня схоластика, містика пізнього Середньовіччя. Філософія епохи Відродження. Особливості ренесансного гуманізму. Неоплатонізм, епікуреїзм, аристотелізм у Західній Європі. Натурфілософія та природознавство доби Відродження. Реформація та її філософський зміст. Суспільні вчення та скептицизм Відродження. Філософія в Україні від Княжої доби до пізнього Відродження.

Тема 1.3. Філософія Модерну та Постмодерну.

Загальні особливості доби Модерну. Філософія Нового часу: емпіризм і раціоналізм. Своєрідність місця Б. Паскаля. Просвітництво і романтизм у Західній Європі та США. Німецька класична філософія.

Криза класичної філософії та її причини. Ірраціоналізм. «Філософія життя». Позитивізм і марксизм XIX ст. Прагматизм і психоаналіз. Феноменологія.

Філософія XX – початку XX ст. Діалог філософських культур. Персоналізм, екзистенціалізм та герменевтика. Філософська антропологія. Нео- та постпозитивізм. Аналітична філософія. Релігійна філософія. Структуралізм і зародження думки Постмодерну. Основні риси Постмодерну. Переосмислення класичних філософських проблем та ідей некласичних течій. Нові дискурси у німецькій, французькій, італійській і англо-американській філософських традиціях.

Класична, некласична і постнекласична філософія. Хвильовий характер присутності природничонаукової та соціогуманітарної проблематики у філософії. Філософія в Україні від Нового часу до сьогодення.

Модуль 2. ГОЛОВНІ ПРОБЛЕМИ ФІЛОСОФІЇ.

Тема 2.1. Буття, субстанція, матерія та ідея.

Історія виникнення терміну «метафізика». Його багатозначність: синонім терміну «філософія», розділ філософії, філософський метод.

Класична метафізика та її підрозділи: онтологія, космологія, раціональна (спекулятивна) психологія, раціональна (спекулятивна) теологія. Сучасні особливості їх змісту.

Поняття і категорії як форми (ступені) пізнання людиною світу. Системний характер філософських термінів. «Буття», «субстанція», «матерія», «свідомість» – базові філософські категорії.

Абстрактний зміст категорії «буття», її місце у філософуванні. Життєві корені та філософський смисл феномену буття. Відмінність філософського і конкретно-наукового розуміння буття. Буття світу – передумова його єдності (єдності різноманітного). Буття, небуття, ніщо. Буття та існування. Онтологія – вчення про буття. Концепції буття в історії філософії.

Проблема субстанції. Монізм (матеріалістичний та ідеалістичний), дуалізм і плюралізм як філософські принципи трактування субстанції. Залежність філософських поглядів на субстанцію від рівня розвитку науки.

Матерія як субстанція. Еволюція поглядів на матерію в історії філософії. Філософське і конкретно-наукове розуміння матерії. Види матерії (речовина і поле). Основні характеристики матерії.

Рух як спосіб існування матерії. Рух і спокій, рух і розвиток. Основні форми руху, їх якісна відмінність та внутрішній взаємозв'язок. Рух і енергія.

Сучасна космогонія та космологія. Гіпотези виникнення Всесвіту. Простір і час як форми існування матерії. Провідні моделі простору і часу. Фізичні і соціальні виміри простору та часу.

Ідея як філософська категорія. Об'єктивний та суб'єктивний ідеалізм. Душа і дух. Раціональна (спекулятивна) психологія як галузь філософського знання. Філософські та фізіологічні засади сучасної психології.

Раціональна (спекулятивна) теологія. Теїзм, пантеїзм, панентеїзм, деїзм. Атеїзм і його різновиди. Проблема доказів буття Бога.

Тема 2.2. Діалектика та її альтернативи.

Історичний контекст терміну «діалектика». Її місце в структурі філософії. Діалектика як філософська теорія розвитку і метод.

Змістовне поле діалектики. Поняття зв'язку, відношення, розвитку. Всезагальний характер взаємозв'язку явищ дійсності. Прогрес, регрес, кругообіг як прояви спрямованості змін і розвитку. Об'єктивна та суб'єктивна діалектика.

Принципи, закони і категорії діалектики як форми буття її знання про зв'язки і розвиток. Категорії сутності і явища, змісту і форми, причини і наслідку, можливості і дійсності, необхідності і випадковості.

Закон єдності і боротьби протилежностей. Категорії тотожності, відмінності, протилежності.

Суперечність як єдність і боротьба протилежностей. Види суперечностей. Суперечність – джерело розвитку. Взаємодія протилежностей і гармонія. Роль суб'єктивного чинника у ствердженні гармонії.

Закон взаємного переходу якісних і кількісних змін. Категорії властивості, якості, кількості, міри. Поступовість і стрибки в розвитку. Співвідношення еволюційного і революційного в розвитку. Поняття перехідного стану.

Закон заперечення заперечення. Категорія заперечення. Відмінність діалектичного і метафізичного заперечення. Заперечення і наступність, спадковість, повторюваність у розвитку. Взаємозв'язок циклічності та спіральності в розвитку.

Єдність і взаємозв'язок основних законів діалектики. Закони діалектики як закони пізнання.

Альтернативи діалектики: метафізика, емерджентна еволюція, негативна, трагічна діалектика та синергетика. Основні характеристики метафізики як філософського методу. Софістика, еkleктика і догматизм як класичні альтернативи діалектики.

Тема 2.3. Свідомість як відображення і діяльність.

Основні підходи у філософії до питання про співвідношення матерії і свідомості. Взаємозв'язок і протилежність цих утворень. Психофізична проблема та основні спроби її розв'язання.

Неможливість розуміння свідомості без осмислення історії її становлення та розвитку. Відображення як атрибут матерії. Основні рівні відображення (нежива природа, жива природа, суспільство). Особливості відображення на кожному з цих рівнів. Виникнення психіки. Специфіка відображення у високорозвинених тварин. Рефлексія як чинник виникнення й розвитку світогляду.

Біологічні передумови та соціальні чинники виникнення і розвитку свідомості. Свідомість – вища форма відображення. Знання – спосіб існування свідомості. Основні характеристики свідомості. Її структура (свідоме, підсвідоме, несвідоме) та механізм функціонування.

Основні форми психічної активності людини (мислення, пам'ять, воля, емоції) та їх відмінність від форм психічної активності у тварин. Взаємозв'язок чуттєвого і

раціонального. Свідомість і мова. Основні раціональні форми відображення (поняття, судження, умовивід). Активний характер свідомості. Феномен випереджаючого відображення (ідеального конструювання майбутнього). Самосвідомість. Творчість. Духовне виробництво. Інтелект та його різновиди. Проблеми штучного інтелекту. Індивідуальна, групова і суспільна свідомість. Взаємозв'язок і специфіка цих видів свідомості. Проблема їх суб'єкта. Структура суспільної свідомості: сфери (суспільна психологія, ідеологія, наука), форми і рівні (буденний та теоретичний). Особливості взаємодії суспільного буття і суспільної свідомості.

Тема 2.4. Філософські виміри пізнання і науки.

Пізнання як відображення і пізнання як ідеальне конструювання дійсності. Гносеологія – розділ філософії. Види пізнання (буденне, позанаукове, ненаукове, наукове). Процесуальний характер пізнання. Основні філософські парадигми пізнавального процесу (метафізичний матеріалізм, ідеалізм, марксизм, герменевтика). Агностицизм.

Суб'єкт і об'єкт пізнання, особливості їх взаємозв'язку і взаємодії. Об'єкт і предмет пізнання. Рівні пізнання (емпіричний, теоретичний). Форми пізнання (чуттєві, раціональні). Сенсуалізм і раціоналізм.

Поняття методу і методології пізнання. Класифікація пізнавальних методів. Інтуїція. Місце і роль практики в пізнанні.

Істина – мета пізнання. Її основні характеристики. Процесуальність істини. Феномен розуміння. Догматизм і релятивізм. Критерії істини. Істина і правда. Істина, ймовірність, хиба, омана. Специфіка істини у філософії і науці, соціальному пізнанні. Істина як цінність. Основні концепції істини (кореспондентська (есенціалістська), прагматична, конвенціоналістська, когерентна, семантична, дефляційна). Розуміння істини в релігії та постмодерністській філософії.

Епістемологія – знання про функціонування знання, його структуру і типологію. Співвідношення понять «інформація» та «знання». Взаємозв'язок історичного поступу людства і зростання обсягу знань та їх глибини. Важливість ефективного оперування знаннями та їх використання. Проблема критеріїв структуризації і типологізації знань. Знання і мова. Цінність знання.

Наука як вид діяльності, спеціалізована форма пізнання та соціальний інститут. Особливості філософського осмислення науки та її історії. Наукові парадигми, революції, дослідницькі програми. Методи та їх класифікація. Філософські, загально- та спеціально-наукові методи. Методологічний анархізм, методологічні стратегії та проекти.

Тема 2.5. Проблема людини у філософії.

Антропоцентризм філософської рефлексії. Співвідношення понять «людина», «індивід», «індивідуальність», «особистість». Взаємозв'язок людини, природи і суспільства. Різновиди антропології.

Філософська антропологія як розділ філософського знання. Специфіка трактування людини у класичній, некласичній і постнекласичній філософії. Проблема гуманізму та шляхи її вирішення в історії філософії. Екзистенційні виміри, показові досвіди та межові ситуації життя людини. Особистісні виміри ідентичності людини.

Основні концепції походження людини згідно з історичними формами світогляду. Натуралістичні (симіальна, трудова, мутаційна) та супранатуралістичні (креаціоністська та космічна) версії антропогенезу. Сутність і основні чинники антропосоціогенезу.

Діалектика біологічного і соціального в людині. Діяльнісний спосіб її буття. Діалектика свободи і необхідності в життєдіяльності людини. Проблема самореалізації «Я». Феномен відчуження. Самоцінність людського життя. Життя, смерть і безсмертя як виміри буття людини у світі. Проблема сенсу людського життя.

Основи філософії культури. Артефакт. Рівні та різновиди культури. Філософські методи вивчення культури: компаративний аналіз, феноменологія, герменевтика, структурний

аналіз, психоаналіз. Гра і ритуал як засоби відтворення культури. Феномен дозвілля. Свідомі та несвідомі чинники творення культури. Проблема творчості в історії філософії. Філософія мистецтва та її головні питання. Творчість як найбільш адекватна форма людського існування.

Людина і людство. Планетарна спільність долі людства. Трансгуманізм та феномен постлюдини.

Тема 2.6. Суспільство та історія: основи філософського аналізу.

Суспільство і природа як синергетичні підсистеми об'єктивної реальності. Природа – умова функціонування суспільства. Основні варіанти вживання терміну «природа» у філософії: широке розуміння слова, вузьке розуміння слова, «друга» природа. Класична філософія природи та її сучасні заміники.

Сутність і основні характеристики суспільства. Структура суспільства. Громади, класи, прошарки. Системи та підсистеми суспільства. Поняття суспільних відносин, їх первинний і вторинний рівні. Базис і надбудова. Феномен соціального. Культура як концентрований вираз досягнень суспільства. Проблема побудови теоретичної моделі суспільства (есенціалістська, аксіологічна, функціоналістська версії). Форми суспільної свідомості та їх особливості. Суспільні виміри ідентичності.

Виробництво і споживання як боки функціонування суспільства. Провідна роль виробництва. Види виробництва, їх діалектика. Спосіб виробництва матеріальних благ, його роль в житті суспільства. Структура способу виробництва. Механізм взаємозв'язку продуктивних сил і виробничих відносин. Матеріальне та духовне виробництво, особливості їх функціонування і взаємозв'язку.

Джерела і спонукальні сили суспільного розвитку. Взаємозв'язок суб'єктивного і об'єктивного в суспільстві. Його соціальна структура. Демографічний чинник. Поняття суб'єкта суспільного розвитку. Рід, народність, нація, клас, політична партія, конфесія, народ. Специфіка функціонування суспільних законів. Розвиток суспільства як природно-історичний процес.

Єдність та багатоманітність історичного процесу. Основні питання філософії історії. Глобалізація, локалізація, глокалізація. Діалог як спосіб співіснування різних соціальних і культурних систем. Проблема періодизації людської історії (натуралістичний, формаційний, цивілізаційний підходи). Провідні схеми філософії історії.

Проблема спрямованості суспільного розвитку. Типи соціальної динаміки. Концепції суспільного прогресу, регресу, кругообігу, «кінця історії». Історична пам'ять. Проблема сенсу історії. Відповідальність за майбутнє. Роль особи в історії.

IV. ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

1. Августин, святий. Сповідь. Пер. з латини Ю. Мушак. Львів: Свічадо. 2021. 356 с.
2. Адо П. Філософія як спосіб життя. Пер. з фр. О. Йосипенко. Київ: Новий Акрополь. 2020. 312 с.
3. Андрущенко В.П., Волинка Г.І. Мозгова Н.Г. та ін. Філософія. Природа, проблематика, класичні розділи: Навч. посібн. За ред. Г.І. Волинка. 3-є вид., стереотип. Київ: Каравела. 2023. 368 с. (Серія «Українська книга»).
4. Антологія аналітичної філософії. Або Жук залишає коробку. Пер. з англ. А. Синиці, І. Грабовського, У. Луц. Львів: Літопис. 2014. 400 с.
5. Аристотель. Метафізика. Пер. з давньогрецьк. О. Панича. Київ: Темпора. 2022. 848 с.
6. Бліхар В.С., Козловець М.А., Горохова Л.В., Федоренко В.О., Федоренко В.В. Філософія: словник термінів та персоналій. Київ: КВІЦ. 2020. 274 с.
7. Бодріяр Ж. Симулякри і симуляція. Пер. з фр. В. Ховхун. Київ: Видавництво Соломії Павличко «Основи». 2004. 230 с.

8. Боецій. Розрада з філософії. Пер. з лат. А. Содомора. Львів: Априорі. 2020. 208 с. (Серія «Бібліотека античної літератури»).
9. Волинка Г.І., Гусев В.І., Мозгова Н.Г. та ін. Історія філософії в її зв'язку з освітою. 3-є вид., стереотип. Київ: Каравела. 2023. 480 с. (Серія «Українська книга»).
10. Ворбертон Н. Коротка історія філософії. Пер. з англ. А. Марховської. Київ: Наш Формат. 2023. 224 с. (Серія «Короткі історії»).
11. Гегель Г.В.Ф. Наука логіки. Енциклопедія філософських наук. Мала логіка: навч. посіб. Упорядник Б.О. Лис. Київ: Видавництво Ліра-К. 2023. 372 с.
12. Гегель Г.В.Ф. Феноменологія духу. Пер. з нім. П. Тарашук. Харків: Фоліо. 2019. 480 с.
13. Гусев В. Метафізика: проблеми, принципи, поняття. Лекційний курс. 3-є вид., стереотип. Київ: Каравела. 2023. 332 с.
14. Гусерль Е. Картезіанські медитації. Вступ до феноменології. Пер. з нім. А. Вахтель. Київ: Темпора. 2021. 304 с.
15. Гоббс Т. Левіафан, або Суть, будова і повноваження держави церковної та цивільної. Пер. з англ. Київ: Дух і літера. 2000. 600 с.
16. Г'юм Д. Трактат про людську природу. Пер. з англ. Київ: Всесвіт. 2003. 552 с.
17. Гадамер Г.Г. Істина і метод. Основи філософської герменевтики: в 2 т. Т. 1. Герменевтика І. Пер. з нім. О. Мокровольський. Київ: Юніверс. 2000. 459 с. (Серія «Філософська думка»).
18. Гордер Ю. Світ Софії. Роман про історію філософії. Пер. з норвезької Н. Іваничук. 3-є вид. Львів: Літопис. 2020. 536 с.
19. Данильян О.Г., Дзьобань О.П. Філософія: підручник. 4-те вид., переробл. Харків: Право. 2023. 424 с.
20. Декарт Р. Метафізичні твори. Пер. з лат. і фр. В. Андрушко, А. Баумейстер, С. Гатальська, О. Хома. Харків: Фоліо. 2020. 219 с. (Серія «Бібліотека класичної світової наукової думки»).
21. Дерида Ж. Письмо та відмінність. Пер. з фр. Київ: Видавництво Соломії Павличко «Основи». 2004. 602 с.
22. Європейський словник філософій. Лексикон неперекладностей. Т. 1. За ред. Б. Кассен. Пер. з фр. 3-є вид. Київ: Дух і літера. 2011. 567 с.
23. Жижек С. Погляд навскіс. Вступ до теорії Жака Лакана через популярну культуру. Пер. з англ. П. Шведа. Київ: Комубук. 2018. 320 с.
24. Камю А. Міф про Сізіфа. Бунтівна людина. Пер. з фр. О. Жупанський. Харків: Фоліо. 2022. 448 с. (Серія «Зарубіжні авторські зібрання»).
25. Кант І. Критика практичного розуму. Пер. з нім. І. Бурковського. Київ: Юніверс. 2004. 240 с. (Серія «Філософська думка»).
26. Кант І. Критика сили судження. Пер. з нім. В. Терлецький. Київ: Темпора. 2022. 906 с. (Серія «Філософія»).
27. Кант І. Критика чистого розуму. Пер. з нім. та приміт. І. Бурковського. Київ: Юніверс. 2000. 504 с. Парад. тит. арк. нім. (Серія «Філософська думка»).
28. Конфуцій. Бесіди та судження. Пер. Т. Рожко. Київ: Арій. 2022. 176 с.
29. Кралюк П.М. Історія філософії України: підручник. Київ: Центр учбової літератури. 2022. 652 с.
30. Кун Т. Структура наукових революцій. Пер. О. Васильєв. Київ: Port-Royal. 2001. 226 с.
31. Лао-цзи. Дао Де Цзін. Книга про шлях та силу. Пер. Л. Дудченко. Київ: Арій. 2022. 96 с.
32. Леві-Строс К. Структурна антропологія. Пер. з фр. З. Борисюк. 2-е вид. Київ: Основи. 2000. 387 с.
33. Ліотар Ж.Ф. Постмодерністська ситуація. Після філософії: кінець чи трансформація? Пер. з англ. Упоряд.: К. Байнес та ін. Київ: Четверта хвиля. 2000. С. 71–90.

34. Лісовський П.М., Лісовська Ю.П. Філософія фундаментальних знань: війна у мирі та мир у війні: навчальний посібник. Київ: Видавництво Ліра-К. 2023. 370 с.
35. Локк Дж. Розвідка про людське розуміння: у 4-х книгах. Кн. 1. Про природженість принципів та ідей. Пер. з англ. Н. Бордукової. Харків: Акта. 2007. 152 с.
36. Лютий Т.В. Пригоди філософських ідей Західного світу (від давнини до сьогодення). Київ: Темпора. 2021. 384 с.
37. Мак Тагарт Дж. Е. Природа існування. Т. 1. Пер. з англ. Ю. Олійник. Київ: Темпора. 2022. 536 с. (Серія «Філософія»).
38. Мак Тагарт Дж. Е. Природа існування. Т. 2. Пер. з англ. Ю. Олійник. Київ: Темпора. 2022. 912 с. (Серія «Філософія»).
39. Марк Аврелій. Наодинці з собою. Пер. з лат. Р. Паранько. Львів: Апріорі. 2022. 184 с. (Серія «бібліотека античної літератури»).
40. Мендовз Д. Мистецтво мислити системно. Розв'язання проблем від особистого до глобального масштабу. Пер. з англ. Ю. Шекет. Харків: Віват. 2024. 304 с. (Серія «Бізнес»).
41. Ніцше Ф. Так мовив Заратустра. Книжка для всіх і ні для кого. Пер. з нім. А. Савченко. Харків: Фоліо. 2019. 256 с. (Серія «Зарубіжні авторські зібрання»).
42. Павлов В.Л. Статус і завдання філософії в сучасному суспільстві. *Людинознавчі студії: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія «Філософія»*. 2023. Випуск 46. Дрогобич: Видавничий дім «Гельветика», 2023. С. 152–164.
43. Паскаль Б. Думки. Пер. з фр. А. Перепаді, О. Хоми. Київ: Дух і літера. 2009. 704 с.
44. Петрушенко В. Л. Філософія: Підручник. Львів: ПП «Магнолія 2006». 2025. 504 с.
45. Платон. Держава. Пер. з давньогрецької Д. Коваль. Львів: Апріорі. 2021. 464 с.
46. Предборська І.М., Ганаба С.О. Філософія історії: навчальний посібник. Київ: Університетська книга. 2023. 232 с.
47. Рубанець О.М. Філософські проблеми наукового пізнання: навчальний посібник. Київ: Університетська книга. 2023. 229 с.
48. Сартр Ж.-П. Буття і ніщо. Нарис феноменологічної онтології. Пер. з фр. В. Лях, П. Тарашук. Київ: Видавництво Соломії Павличко «Основи». 2001. 835 с.
49. Сковорода Г. Літературні твори. Пер. і упоряд. В. Шевчук. Львів: Апріорі. 2020. 352 с. (Серія «Споконвічна мудрість»).
50. Торо Г.Д. Волден, або Життя в лісах. Пер. з англ. Я. Стріха. Київ: Темпора. 2020. 432 с.
51. Тоффлер Е. Третя хвиля. Пер. з англ. А. Євса; за ред. В. Шовкуна. Київ: Видавничий дім «Всесвіт». 2000. 480 с.
52. Феєрабенд П. Аналітичний показчик. *Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення): навч. посіб.* За ред. Л. Губерського. Київ: Знання. 2009. С. 365–376.
53. Фіхте Й.Г. Учення про науку. Друга доповідь 1804 року. *Sententiae*. 2011. № 1 (XXIV). С. 181–207.
54. Фройд З. Вступ до психоаналізу. Нові висновки. Пер. з нім. П. Тарашук. Тернопіль: Богдан. 2021. 552 с.
55. Фромм Е. Мати або бути? Пер. з англ. Г.В. Яновська. Харків: Книжковий клуб «Клуб сімейного дозвілля». 2020. 304 с.
56. Фуко М. Археологія знання. Пер. з фр. В. Шовкуна. Київ: Видавництво Соломії Павличко «Основи». 2003. 326 с.
57. Фюрст М., Тринкс Ю. Філософія. Пер. з нім. В. Кебуладзе. 2-е вид. Київ: Дух і літера. 2020. 544 с.
58. Фукуяма Ф. Ідентичність. Потреба в гідності й політика скривдженості. Пер. з англ. Т. Сахно. Київ: Наш Формат. 2020. 192 с.
59. Харарі Ю.Н. Людина розумна. Історія людства від минулого до майбутнього. Пер. з англ. Я. Лебеденка. 3-є вид., виправл. Харків: Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля». 2020. 544 с.

60. Харарі Ю.Н. 21 урок для 21-го століття. Пер. з англ. О. Дем'янчука, допов. автор. Київ: Book Chef. 2022. 416 с.
61. Чекаль Л.А., Горбатюк Т.В., Сторожук С.В. та ін. Філософія науки та інноваційного розвитку. Київ: Міленіум. 2017. 782 с.
62. Шелер М. Місце людини в Космосі. *Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення): навч. посіб.* За ред. Л. Губерського. Київ: Знання. 2009. С. 261–269.
63. Шепетяк Ол., Шепетяк Ок. Філософія. Підручник. Львів: Місіонер. 2020. 784 с.
64. Ясперс К. Психологія світоглядів. Пер. з нім. О. Кислюк, Р. Осадчук. Київ: Юніверс. 2009. 464 с. (Серія «Філософська думка»).
65. Glanzberg M. Truth. [Електронний ресурс]. Сайт «The Stanford Encyclopedia of Philosophy». <https://plato.stanford.edu/entries/truth>. Назва з екрана.
66. Hepburn B. Scientific Method. [Електронний ресурс]. Сайт «The Stanford Encyclopedia of Philosophy». <https://plato.stanford.edu/entries/scientific-method>. Назва з екрана.
67. Little D. Philosophy of History. [Електронний ресурс]. Сайт «The Stanford Encyclopedia of Philosophy». Режим доступу: <https://plato.stanford.edu/entries/history>. Назва з екрана.
68. Miller S. Social Institutions. [Електронний ресурс]. Сайт «The Stanford Encyclopedia of Philosophy». Режим доступу: <https://plato.stanford.edu/entries/social-institutions>. Назва з екрана.
69. Patti P.T. Culture. [Електронний ресурс]. Сайт «The Stanford Encyclopedia of Philosophy». Режим доступу: <https://plato.stanford.edu/entries/culture>. Назва з екрана.
70. Roughley N. Human Nature. [Електронний ресурс]. Сайт «The Stanford Encyclopedia of Philosophy». Режим доступу: <https://plato.stanford.edu/entries/human-nature>. Назва з екрана.
71. Sarkar S. Ecology. [Електронний ресурс]. Сайт «The Stanford Encyclopedia of Philosophy». Режим доступу: <https://plato.stanford.edu/entries/ecology>. Назва з екрана.
72. Steup M., Neta R. Epistemology. [Електронний ресурс]. Сайт «The Stanford Encyclopedia of Philosophy». <https://plato.stanford.edu/entries/epistemology>. Назва з екрана.
73. Van Inwagen P., Sullivan M. Metaphysics. Сайт «Stanford Encyclopedia of Philosophy». Режим доступу: <https://plato.stanford.edu/entries/metaphysics>. Назва з екрана.

Інтернет-ресурси:

1. Журнал «Sententiae». URL: <https://sententiae.vntu.edu.ua/>
2. Електронна бібліотека «Чтиво». URL: <https://chtyvo.org.ua/>
3. Електронна бібліотека «Archivum Sententiarum». URL: <https://ars.vntu.edu.ua/>
4. Електронна бібліотека «e-Reading». URL: <https://www.e-reading.life/>
5. Електронна бібліотека філософського факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка. URL: <https://philsci.univ.kiev.ua/biblio/>
6. Електронна бібліотека «Christian Classics Eternal Library». URL: <https://www.ccel.org/>
7. Електронна бібліотека «Online Library of Liberty». URL: <https://www.oll.libertyfund.org/>
8. Сайт «Philosophy Documentation Center». URL: <https://www.pdcnet.org/wp/>
9. Сайт «Stanford Encyclopedia of Philosophy». URL: <https://plato.stanford.edu/>
10. Сайт «Encyclopedia Britannica». URL: <https://www.britannica.com/>

ВИТЯГ

з протоколу засідання кафедри філософії № 10

Навчально-наукового інституту філософії та освітньої політики
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова

від 23 квітня 2025 року

ГОЛОВА – зав. кафедри к. філос. н., доцент Гончаренко К.С.

СЕКРЕТАР – лаборант Редька К.Ю.

ПРИСУТНІ: зав. кафедри к. філос. н., доцент Гончаренко К.С., д. філос. н., проф. Глушко Т.П., к. філос. н., доц. Матюшко Б.К., к. філос. н., доц. Облова Л.А., к. філос. н., проф. Павлов В.Л., к. філос. н., доц. Романюк О.В., асист. Максим'як Т.Г., асист. Ваксютенко П.С.

СЛУХАЛИ: Про розробку та подальше затвердження програми обов'язкової навчальної дисципліни «ФІЛОСОФІЯ», сформованої для здобувачів першого освітнього рівня «Бакалавр» усіх спеціальностей УДУ імені Михайла Драгоманова кандидатом філософських наук, доцентом Гончаренко Катериною Сергіївною, кандидатом філософських наук, професором Павловим Валерієм Лук'яновичем, кандидатом філософських наук, доцентом Матюшком Богданом Костянтиновичем.

ВИСТУПИЛИ: к. філос. н., доц. Матюшко Б.К., який представив до розгляду Навчальну програму та наявні до неї 2 рецензії. Програма виконана відповідно до вимог, що містяться рекомендаціях Навчально-методичного забезпечення (Додатки 1 – 4).

УХВАЛИЛИ: програму к. філос. н., доц. Гончаренко Катерини Сергіївни, к. філос. н., проф. Павлова Валерія Лук'яновича, к. філос. н., доц. Матюшка Богдана Костянтиновича обов'язкової навчальної дисципліни «ФІЛОСОФІЯ» затвердити та рекомендувати до розгляду на методичній раді Навчально-наукового інституту філософії та освітньої політики.

За – 8

Проти – 0

Утримались – 0

Завідувач кафедри

Катерина ГОНЧАРЕНКО

Секретар кафедри

Кіра РЕДЬКА

ВИТЯГ З ПРОТОКОЛУ №9

Засідання Науково-методичної ради

Навчально-наукового інституту філософії та освітньої політики Українського державного університету імені Михайла Драгоманова

«28» травня 2025 року

ГОЛОВА – ВАСИЛЕНКО Вікторія Станіславівна – старший викладач кафедри богослов'я та релігієзнавства, заступник директора з навчально-методичної роботи Навчально-наукового інституту філософії та освітньої політики.

СЕКРЕТАР – МАТЮШКО Богдан Костянтинівич – кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри філософії.

ПРИСУТНІ: *Русаков С.С.* – кандидат філософських наук, доцент, професор кафедри філософської антропології, філософії культури та культурології; *Гончаренко К.С.* – кандидат філософських наук, доцент, завідувач кафедри філософії; *Бобрицька В.І.* – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри соціальної філософії, філософії освіти та освітньої політики; *Целковський Г.А.* – кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри богослов'я та релігієзнавства; *Шульга Т.Ю.* – старший викладач кафедри етики та естетики.

Порядок денний:

1. Про затвердження програми обов'язкової навчальної дисципліни «Філософія» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти для всіх спеціальностей УДУ імені Михайла Драгоманова.

Укладачі програми: Гончаренко Катерина Сергіївна – кандидат філософських наук, доцент, завідувач кафедри філософії Навчально-наукового інституту філософії та освітньої політики УДУ імені Михайла Драгоманова;

Матюшко Богдан Костянтинівич – кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри філософії Навчально-наукового інституту філософії та освітньої політики УДУ імені Михайла Драгоманова;

Павлов Валерій Лук'янович – кандидат філософських наук, доцент, професор кафедри філософії Навчально-наукового інституту філософії та освітньої політики УДУ імені Михайла Драгоманова.

Рецензенти: Васильєва Ірина Василівна – доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії, біоетики та історії медицини Національного медичного університету імені О.О. Богомольця;

Заблоцький Віталій Петрович – доктор філософських наук, професор, професор кафедри соціальної філософії, філософії освіти та освітньої політики Навчально-наукового інституту філософії та освітньої політики УДУ імені Михайла Драгоманова.

СЛУХАЛИ:

Про затвердження програми обов'язкової навчальної дисципліни «Філософія» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти для всіх спеціальностей УДУ імені Михайла Драгоманова.

Укладачі програми: Гончаренко Катерина Сергіївна – кандидат філософських наук, доцент, завідувач кафедри філософії Навчально-наукового інституту філософії та освітньої політики УДУ імені Михайла Драгоманова;

Матюшко Богдан Костянтинович – кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри філософії Навчально-наукового інституту філософії та освітньої політики УДУ імені Михайла Драгоманова;

Павлов Валерій Лук'янович – кандидат філософських наук, доцент, професор кафедри філософії Навчально-наукового інституту філософії та освітньої політики УДУ імені Михайла Драгоманова.

Рецензенти: Васильєва Ірина Василівна – доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії, біоетики та історії медицини Національного медичного університету імені О.О. Богомольця;

Заблоцький Віталій Петрович – доктор філософських наук, професор, професор кафедри соціальної філософії, філософії освіти та освітньої політики Навчально-наукового інституту філософії та освітньої політики УДУ імені Михайла Драгоманова.

ВИСТУПИЛИ:

Василенко В.С. виступила з пропозицією затвердити програму обов'язкової навчальної дисципліни «Філософія» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти для всіх спеціальностей УДУ імені Михайла Драгоманова.

Укладачі програми: Гончаренко Катерина Сергіївна – кандидат філософських наук, доцент, завідувач кафедри філософії Навчально-наукового інституту філософії та освітньої політики УДУ імені Михайла Драгоманова;

Матюшко Богдан Костянтинович – кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри філософії Навчально-наукового інституту філософії та освітньої політики УДУ імені Михайла Драгоманова;

Павлов Валерій Лук'янович – кандидат філософських наук, доцент, професор кафедри філософії Навчально-наукового інституту філософії та освітньої політики УДУ імені Михайла Драгоманова.

Рецензенти: Васильєва Ірина Василівна – доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії, біоетики та історії медицини Національного медичного університету імені О.О. Богомольця;

Заблоцький Віталій Петрович – доктор філософських наук, професор, професор кафедри соціальної філософії, філософії освіти та освітньої політики Навчально-наукового інституту філософії та освітньої політики УДУ імені Михайла Драгоманова.

УХВАЛИЛИ:

Затвердити програму обов'язкової навчальної дисципліни «Філософія» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти для всіх спеціальностей УДУ імені Михайла Драгоманова.

Укладачі програми: Гончаренко Катерина Сергіївна – кандидат філософських наук, доцент, завідувач кафедри філософії Навчально-наукового інституту філософії та освітньої політики УДУ імені Михайла Драгоманова;

Матюшко Богдан Костянтинович – кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри філософії Навчально-наукового інституту філософії та освітньої політики УДУ імені Михайла Драгоманова;

Павлов Валерій Лук'янович – кандидат філософських наук, доцент, професор кафедри філософії Навчально-наукового інституту філософії та освітньої політики УДУ імені Михайла Драгоманова.

Рецензенти: Васильєва Ірина Василівна – доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії, біоетики та історії медицини Національного медичного університету імені О.О. Богомольця;

Заблоцький Віталій Петрович – доктор філософських наук, професор, професор кафедри соціальної філософії, філософії освіти та освітньої політики Навчально-наукового інституту філософії та освітньої політики УДУ імені Михайла Драгоманова.

Результати голосування:

Всього членів ради – 8.

Присутні – 7.

ГОЛОСУВАЛИ:

«за» - 7;

«проти» - немає;

«утримались» - немає.

Голова Науково-методичної ради

Вікторія ВАСИЛЕНКО

Секретар Науково-методичної ради

Богдан МАТЮШКО

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені МИХАЙЛА ДРАГОМАНОВА

Навчально-науковий інститут філософії та освітньої політики

ВИТЯГ З ПРОТОКОЛУ № 11

засідання Вченої ради Навчально-наукового інституту філософії та освітньої політики

«25» червня 2025 року

ГОЛОВА – РУСАКОВ Сергій Сергійович, кандидат філософських наук, доцент, директор Навчально-наукового інституту філософії та освітньої політики.

СЕКРЕТАР – ПРОЦЬКА Світлана Миколаївна, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри соціальної філософії, філософії освіти та освітньої політики

ПРИСУТНІ: *Василенко В. С.*, заступниця директора з навчально-методичної роботи, ст. викладач кафедри богослов'я та релігієзнавства; *Глушко Т. П.*, заступниця директора з наукової роботи та міжнародних зв'язків, професор кафедри філософії, д. філос. н., професор; *Андрущенко Т. І.*, завідувачка кафедри етики та естетики, д. філос. н., професор; *Бондаренко В. Д.*, завідувач кафедри богослов'я та релігієзнавства, д. філос. н., професор; *Вашкевич В. М.*, завідувач кафедри соціальної філософії, філософії освіти та освітньої політики, д. філос. н., професор; *Гончаренко К. С.*, завідувачка кафедри філософії, к. філос. н., доцент; *Розова Т. В.*, завідувачка кафедри філософської антропології, філософії культури та культурології, д. філос. н., професор; *Бобрицька В. І.*, професор кафедри соціальної філософії, філософії освіти та освітньої політики, д. пед. н., професор; *Ворожсейкін Є. П.*, ст. викладач кафедри філософської антропології, філософії культури та культурології, к. філос. н.; *Дорога А. Є.*, професор кафедри етики та естетики, к. філос. н., професор; *Легкун Т. В.*, викладач кафедри філософії, к. філос. н.; *Матюшко Б. К.*, доцент кафедри філософії, к. філос. н., доцент; *Новіцька Т. В.*, голова трудового колективу та профспілки інституту, доцент кафедри соціальної філософії, філософії освіти та освітньої політики, к. філос. н.; *Осадча Л. В.*, професор кафедри філософської антропології, філософії культури та культурології, к. філос. н., доцент; *Терещицький С. О.*, професор кафедри соціальної філософії, філософії освіти та освітньої політики, д. філос. н., професор; *Целковський Г. А.*, доцент кафедри богослов'я та релігієзнавства, к. філос. н., доцент, докторант; *Чорноморець Ю. П.*, професор кафедри богослов'я та релігієзнавства, д. філос. н., професор; *Шульга Т. Ю.*, ст. викладач кафедри етики та естетики; *Загребельна І. В.*, голова первинної профспілкової організації студентів ННІ ФОП, студентка групи 2Філо; *Корицький Я. Б.*, голова Наукового товариства студентів та аспірантів ННІ ФОП, аспірант спеціальності 031 «Релігієзнавство»; *Чуріна Д. К.*, голова студентського парламенту ННІ ФОП, студентка групи 2Культ; *Слюсар М. Д.*, заступниця голови студентського парламенту ННІ ФОП, студентка групи 3Культ; *Логвіненко К. О.*, ст. лаборант кафедри філософської антропології, філософії культури та культурології.

Порядок денний:

Про затвердження Навчальної програми дисципліни/освітнього компонента «Філософія» для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти усіх спеціальностей Українського державного університету імені Михайла Драгоманова (укладачі: Гончаренко К.С., к. філос. н., доцент, зав.каф.; Павлов В.Л., к. філос. н., доцент; Матюшко Б.К., к. філос. н., доцент).

СЛУХАЛИ:

Про затвердження Навчальної програми дисципліни/освітнього компонента «Філософія» для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти усіх спеціальностей Українського державного університету імені Михайла Драгоманова (укладачі: Гончаренко К.С., к. філос. н., доцент, зав.каф.; Павлов В.Л., к. філос. н., доцент; Матюшко Б.К., к. філос. н., доцент).

ВИСТУПИЛИ:

Гончаренко К. С. (завідувачка кафедри філософії) ознайомила присутніх про затвердження Навчальної програми дисципліни/освітнього компонента «Філософія» для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти усіх спеціальностей Українського державного університету імені Михайла Драгоманова (укладачі: Гончаренко К.С., к. філос. н., доцент, зав.каф.; Павлов В.Л., к. філос. н., доцент; Матюшко Б.К., к. філос. н., доцент).

УХВАЛИЛИ:

Затвердити Навчальну програму дисципліни/освітнього компонента «Філософія» для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти усіх спеціальностей Українського державного університету імені Михайла Драгоманова.

Результати голосування:

Всього членів ради – 25;

Присутні – 25.

ГОЛОСУВАЛИ:

«за» - 25;

«проти» - немає;

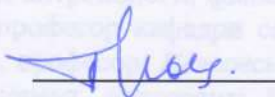
«утримались» - немає.

Голова Вченої ради

Сергій РУСАКОВ

Секретар Вченої ради

Світлана ПРОЦЬКА

Порядок денний:

Про затвердження Навчальної програми дисципліни/освітнього компонента «Філософія» для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти усіх спеціальностей Українського державного університету імені Михайла Драгоманова (укладачі: Гончаренко К.С., к. філос. н., доцент, зав.каф.; Павлов В.Л., к. філос. н., доцент; Матюшко Б.К., к. філос. н., доцент).

РЕЦЕНЗІЯ
на програму обов'язкової навчальної дисципліни
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
«Філософія»

(укладачі: завідувачка кафедри філософії Катерина ГОНЧАРЕНКО,
професор кафедри філософії Валерій ПАВЛОВ,
доцент кафедри філософії Богдан МАТЮШКО)

Викладання дисципліни «Філософія» здобувачам першого (бакалаврського) рівня вищої освіти всіх спеціальностей в УДУ імені Михайла Драгоманова має на меті як ознайомлення їх з одним з найважливішим здобутком духовної культури людства, так і формування у них навичок критичного та креативного мислення, а також поглиблення розуміння знань у галузі власної спеціальності.

Завідувачка кафедри філософії Катериною Гончаренко, професор Валерій Павлов та доцент Богданом Матюшко уклали відповідну навчальну програму. Вона передбачає з'ясування загальних особливостей філософії як форми світогляду та її ролі в житті суспільства, висвітлення історичного шляху філософії та ознайомлення з провідними відповідями на основні теоретико-філософські питання.

Досягненню цієї мети сприяє структура програми, яка складається з двох змістових модулів: «Світоглядні виміри та історичний шлях філософії» та «Головні проблеми філософії». Здобувачі вищої освіти бакалаврського рівня з нефілософських спеціальностей мають змогу опанувати основні здобутки історії та теорії філософії. Порівняно з попередньою версією програми, вона має вищий рівень завдяки включенню до неї двох тем з історії філософії, присвяченим головним всесвітньо-історичним епохам: Премодернові, Модернові та Постмодернові. Особливої уваги надано темі 2.3. «Свідомість як відображення і діяльність», адже тут, поряд з аналізом проблеми з історико-філософського погляду, має місце таке її висвітлення, завдяки якому відбувається вихід на предметне поле однієї з провідних філософських дисциплін, якою є філософія свідомості. Укладачі програми звернули увагу на ту грань специфіки викладання філософії здобувачам вищої освіти з різних спеціальностей, яка визначається доступністю для розуміння. До прикладу, у темах 2.1. «Буття, субстанція, матерія та ідея»; 2.4. «Філософські виміри пізнання і науки»; 2.5. «Проблема людини у філософії»; 2.6. «Суспільство та історія; основи філософського аналізу» терміни «метафізика», «гносеологія», «епістемологія», «філософія й методологія науки», «філософська антропологія», «філософія культури», «філософія історії» вводяться у процесі розкриття змісту відповідних теоретичних розділів філософії.

Багато джерел датовані останніми роками, частина з них – англomовні електронні. Серед них представлений список сайтів, на яких здобувачі вищої освіти можуть самостійно знайти високоякісні академічні джерела з історії та теорії філософії.

Стосовно можливих зауважень, то вони мають дискусійний характер. Так, на виділення в окремі теми цілком заслуговують вищезгадані філософія культури та філософія й методологія науки. Але, зважаючи на обсяг годин, а також те, що до програми навіть у мінімальному обсязі включена історія філософії, до того ж, програма призначена для майбутніх бакалаврів нефілософських спеціальностей, ці зауваження не мають суттєвого характеру і тому не суперечать позитивній і схвальній оцінці укладеної завідувачкою кафедри філософії Катериною Гончаренко, професором Валерієм Павловим та доцентом Богданом Матюшком програми обов'язкової навчальної дисципліни «Філософія» для здобувачів першого (бакалаврського) рівня освіти з усіх всіх спеціальностей УДУ імені Михайла Драгоманова, яка може бути рекомендована до впровадження у навчальний процес.

Рецензент:

**доктор філософських наук, професор,
професор кафедри соціальної філософії,
філософії освіти та освітньої політики
Навчально-наукового інституту
філософії та освітньої політики**

Віталій ЗАБЛОЦЬКИЙ

РЕЦЕНЗІЯ

**на програму обов'язкової навчальної дисципліни
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
«Філософія»**

**Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
(укладачі: завідувач кафедри філософії Катерина ГОНЧАРЕНКО,
професор кафедри філософії Валерій ПАВЛОВ,
доцент кафедри філософії Богдан МАТЮШКО)**

Викладання філософії здобувачам першого (бакалаврського) рівня вищої освіти з усіх спеціальностей у класичному університеті, яким є УДУ імені Михайла Драгоманова, є процесом, визначальним для формування майбутніх висококваліфікованих працівників і як всебічно розвинених фахівців у своїй галузі, і, що є ще більш важливим, як самодостатніх особистостей. Адже філософія від самого свого зародження і до сьогодні є школою теоретичної та практичної мудрості. Досить згадати хоча б те, що наявність кількох різних, часто взаємовиключних відповідей на одне й те саме питання спонукає точніше визначити його сутність, сенс, а також вагомість кожної з цих відповідей, сприяючи збагаченню культури мислення, набуття ним гнучкості й здатності швидко адаптуватися до динамічної дійсності сьогодення. Тому розроблена завідувачкою відповідної кафедри та її колегами навчальна програма «Філософія» набуває особливого значення в колі решти обов'язкових навчальних дисциплін.

Укладачі програми, наскільки це дозволив виділений обсяг годин, включили до неї історію світової та української філософії, а також виклали матеріал теоретичних розділів філософії у порівняно популярній (не виходячи за межі наукового, академічного стилю) для нефілософів формі. Зміст тем другого модуля програми «Головні проблеми філософії» корелює з усіма напрямками підготовки майбутніх бакалаврів в УДУ імені Михайла Драгоманова. В ньому представлене осмислення здобутків природничої, соціально-гуманітарної, логіко-математичної та інженерно-технічної раціональності. Кажучи простіше, здобувачі освіти першого (бакалаврського) рівня різних спеціальностей мають змогу переконатися в тому, що їхні спеціальності, з одного боку, мають певні філософські теоретико-методологічні засади, з іншого – узагальнення спеціальних знань з математики, фізики, хімії, біології, інформаційних технологій філології, педагогіки, історії тощо мають філософський характер.

До інформаційних джерел для вивчення дисципліни належать багато нових українських перекладів класичних філософських творів, підручників та навчальних посібників, англomовні, особливо фахові електронні філософські статті. Список сайтів електронних бібліотек українською і англійською мовами дозволяє уникнути користування сумнівними з точки зору якості і академічної доброчесності джерелами Інтернету.

У ролі зауваження щодо удосконалення програми можна висловити пропозицію про більш докладний аналіз теми штучного інтелекту, адже її цікавість і актуальність для молоді (і не лише) не викликає сумнівів. Також,

програма лише виграє, якщо в ній буде представлений в оптимальному обсязі матеріал біоетики, сучасної філософії екології, філософського осмислення постлюдини та трансгуманізму. Тим більш, що згадки про два останні феномени наявні в її тексті

Ця пропозиція жодним чином не зменшує позитивну оцінку укладеної Катериною Гончаренко, Валерієм Павловим та Богданом Матюшком програми обов'язкової навчальної дисципліни «Філософія» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, яка цілком відповідає вимогам щодо її оформлення, а також змістові підготовки бакалаврів різних спеціальностей УДУ імені Михайла Драгоманова і може бути впроваджена у навчальний процес.

Рецензент:

**завідувач кафедри філософії,
біоетики та історії медицини
Національного медичного університету
імені О.О. Богомольця,
доктор філософських наук, професор**

Ірина ВАСИЛЬЄВА

